

ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๔

เรื่องพิธีราชาภิเษกสมเด็จพระศรีสวสดี พระเจ้ากรุงกัมพูชา

จากวางตร์ พระยาแพทย์พงศา (สุน สุนทรเวช)

พิมพ์ในการกุศล

๕ ๘
เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

อธิบายหนังสือลทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๔

เรื่องลทธิธรรมเนียมที่พิมพ์เป็นภาคที่ ๑๔ นี้ ว่าด้วยพิชิตราชภิกษุ
ในกรุงกัมพูชา ต้นฉบับเดิมของสี่เออ อะเตมา เลอแคล แต่ง
ไว้เป็นภาษาฝรั่งเศส พรรณาลักษณะการราชภิกษุสมเด็จพระศรีสวสดี
พระเจ้ากรุงกัมพูชา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ พิมพ์ไว้ในหนังสือเรื่องประเพณี
ต่าง ๆ ของกรุงกัมพูชา หอพระสมุด ฯ ไทลขบมา เห็นว่าถ้าแปลออก
เป็นภาษาไทยจะเป็นประโยชน์ในทางความรู้ของผู้อ่าน เหตุด้วยลักษณะ
พิชิตราชภิกษุของกรุงกัมพูชา อันตนตำราเดียวกับลักษณะพิชิตราช
ภิกษุในกรุงสยามนี้ มีรายการปรากฏว่าวินิจฉัยสอบสวนอยู่หลาย
อย่าง กรรมการหอพระสมุด ฯ จึงได้วานนายพันตรี หลวงเรืองเดชอนันต์
(ทองดี อินระชต์) กรมยทศศาสตร์ทหารบก ให้ช่วยแปลออกเป็น
ภาษาไทย เตรียมฉบับไว้เพื่อจะพิมพ์ให้ได้อ่านกันแพร่หลายในเวลา
มีโอกาศ

บัดนี้นางวางตรี พระยาแพทยพงศา (สุน สุนทรเวช) มาแจ้งความ
ขอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะปลงศพสนองคุณหมอสุน
สุนทรเวช ผู้บิดา พร้อมกับศพคุณหญิงพัน แพทย์พงศา ผู้ภรรยา
แลศพนางสาวพาณี สุนทรเวช บิดา ปรากฏว่าจะพิมพ์หนังสือแจก
เนื่องในทักษิณานุปทาน ๒ เรื่อง ข้าพเจ้าชวนให้พิมพ์หนังสือลทธิ
ธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๔ เรื่อง ๑ กับตำราสรรพคุณยา ของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท อีกเรื่อง ๑ พระยา
แพทยพงศาเห็นชอบด้วย จึงได้จัดการพิมพ์ให้ตามประสงค์

กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ขออนุโมทนาคุณศัลยบุณยราช
 ทักษิณานุปทาน ซึ่งพระยาแพทยพงศา (สุน สุนทรเวช) ได้จัดการ
 ปลงศพสนองคุณบิดา โดยความกตัญญูกตเวที พร้อมด้วยศพ
 คุณหญิงพันแพทยพงศา ผู้ภรรยา กับศพนางสาวพาณี สุนทรเวช บิดา
 แลได้พิมพ์หนังสือเรื่องนให้ ได้อ่านกันแพร่หลาย เชื่อว่าท่านทั้งหลาย
 ผู้ที่ได้อบรมสมถะเล่มนี้ไป คงจะอนุโมทนาด้วยทั่วกัน

คำ ขอบพระคุณ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

สำนักหอสมุด

ราชประวัติย่อ

และพิธีการราชาภิเษก สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างดี

กระษัตริย์ประเทศเขมร

ราชประวัติย่อ

สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างดี ได้เสด็จมาทรงอุบัติในโลกนี้ เมื่อวัน
อังคารชน ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด จุลศักราช ๑๒๐๒ (พ.ศ. ๒๓๘๓)
เป็นพระโอรสที่ ๒ ในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระองค์ด้วง)
กระษัตริย์ผู้ครองกรุงกัมพูชา และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระองค์เพา)
ได้ประสูติในกรุงเทพพระมหานคร ฯ แห่งประเทศสยาม ในเวลา
เมื่อสมเด็จพระบิดาได้เสด็จเข้ามาพำพระบรมโพธิสมภาร ในพระบาท
สมเด็จพระ (นังเกล้า) เจ้าอยู่หัว ณ กรุงสยาม ครั้นเมื่อสมเด็จพระ
บิดาได้กลับไปครองกรุงกัมพูชา พระองค์ได้ทรงดำรงพระยศเป็น
สมเด็จพระแก้วฟ้า ต่อมาในรัชกาลพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช สมเด็จพระ
นเรศวรมหาราช พระองค์ได้ทรงเล่นพระเกียรติยศขึ้นเป็น สมเด็จพระมหา
อุปราช ครั้นถึงวันที่ ๒๔ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๗ สมเด็จพระ
เจ้าหลานโรตม เสด็จสู่สวรรคต รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมด้วยเสนาบดี
ประเทศเขมร ได้เชิญเชิญพระองค์ให้ทรงรับราชสมบัติ สืบสันตติวงศ์
สนองพระองค์สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชในวันนั้น ครั้นต่อมาอีก ๒ ปี
เมื่อได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสร็จแล้ว
จึงได้มีการราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๒๓-๒๔ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๙
เวลานั้นพระชนมายุของพระองค์ได้ ๖๕ พรรษา.

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งเป็น พระมหากษัตริย์ ๒๕ ไกรแก้วฟ้า

พิธีการราชาภิเษกสมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์

กระษัตริย์ประเทศเขมร

พิธีวันต้น วันจันทร์

ที่ ๒๓ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

ในวันนั้น ที่ท้องพระโรงพระที่นั่งเทวาวินิจฉัย เจ้าพนักงาน
 ๓๒ คอ ตั้งแท่นพระราชอาศน์อย่างแบบของพราหมณ์แต่โบราณ
 ประกอบด้วยเครื่องสูง, มีเสวตฉัตร ๗ ชั้นอย่างใหญ่ ยกอยู่กลาง
 ๑ ฉัตร และมีเสวตฉัตรอย่างขนาดเล็ก ๗ ชั้นเหมือนกัน เป็นบริวาร
 ยกอยู่ ๔ มุม เสวตฉัตรนี้ พนขาวขอบขลิบทอง ที่หน้าพระแท่นราชอาศน์
 เจ้าพนักงานใดตั้งพระเกาออกงามวิจิตรอีก ๑ เกาอ และมีโต๊ะตั้งเครื่อง
 ต้น ๑ โต๊ะ ตามมุมท้องพระโรงจัดตั้งศาลเทพารักษ์ ในศาลนั้น
 ตั้งเทวรูป มีรูปพระนารายณ์ พระอิศวร และพระลักษมีเป็นต้น
 ในศาล ๓ ๆ มีพราหมณ์กำกับอยู่ศาลละ ๔ นาย มีหัวหน้า ๑ แต่ศาล
 ใหญ่ศาล ๑ นั้น มีพราหมณ์กำกับอยู่ ๘ นาย ทั้งหัวหน้าด้วย ๑ นาย
 มีเครื่องสูงเววและเครื่องบูชาเทวคาด้วยพร้อมสรรพ.

ที่ชลาน้ำพระลานภายในพระราชวังนั้น เสนายศและข้าราชการ
 ชั้นผู้ใหญ่ ได้นำโต๊ะเครื่องบูชาเข้าไปตั้งหลายโต๊ะจนเต็มสนามน้ำ
 พระลาน.

ภายในพระราชวัง เจ้าพนักงานได้ตกแต่งประดับประดาไปด้วย
ราชวัตรฉัตรธงตามประทีปโคมไฟ และภายนอกพระราชวัง ตามบ้าน
เรือนข้าราชการและราษฎรพ่อค้าวานิช ก็ได้ตกแต่งประดับประดาบ้าน
เรือนด้วยธงและตามประทีปโคมไฟสว่างไสวทั่วไปทั้งพระนคร.

ฝูงนิกรชนทั้งหลาย ก็ตกแต่งด้วยประดับประดาอาภรณ์อันมีค่า
พากันเดินเที่ยวไปมาคางานนี้ด้วยความรื่นเริงบรรเทิงใจ.

ในเวลาที่ราษฎรกำลังมีความเบิกบานสำราญใจท่องเที่ยวชมงานนี้
ภายในพระราชวังก็มีพิธีการอันสำคัญเสด็จขึ้นพระมณเฑียรไชยในพระ
ราชวังหลวง (ทมมีการเชิญเสด็จขึ้นพระมณเฑียรนั้น เพราะเมื่อก่อน
มีงานราชาภิเศก สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ ได้ประทับอยู่วังหน้า ครั้น
ราชาภิเศกเป็นกระษัตริย์ครองเมือง จึงได้ย้ายจากวังนามาประทับยัง
วังหลวง) ในการพิธีวันนั้น ออกญาอรรคมหาเสนาและเสนาบดี
กระทรวงวัง ได้เชิญ เรชคองต์ ซูเปรีเยอร์ ฝรั่งเศสผู้สำเร็จราชการ
ประเทศเขมรไปในงานพิธีด้วย แต่เฉพาะเชิญท่านผู้นี้คนเดียวเท่า
นั้นให้เข้าไปในพระที่นั่งมณเฑียร ไต่เขาเฝ้าพระเจ้าศรีสวัสดิ์
ซึ่งประทับรอคอยอยู่ ครั้นเวลา ๓ นาฬิกาหลังเที่ยง ได้พระฤกษ์
ปลุกทูลฉลองกระทรวงวัง เข้าไปกราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราช
ดำเนินไปสู่พระมหาปราสาทอันจะเป็นที่ประทับต่อไปในพระราชวังหลวง
ทางที่เสด็จพระราชดำเนินนั้น ปลูกตด้วยผ้าขาว มีขบวนแห่นำตาม
เสด็จ คือ

ออกญาวิง เสนาบดีกระทรวงวัง เคนนำเสด็จอยู่ข้างหน้าขบวน
 ถัดมาออกญาวงษาสรรเพ็ชร และออกญาสุนทรปรีชา ซึ่งเป็นหัวหน้า
 ราชบัณฑิตย แลเลขาธิการในพระองค์ ประคองถือพานประดิษฐาน
 พระพุทธรูป ซึ่งมีพระกลดขาวกั้นอยู่เบื้องบน (ที่มีพระพุทธรูปนำหน้า
 เสด็จ พระราชดำเนินไปยังพระมหามณเฑียรต จะประทับอยู่ใหม่ด้วยนั้น
 ก็เพื่อขออำนาจพระบารมีของพระพุทธรูปเจ้าทศพรนบถอนัน ให้ช่วย
 ค้ำครองรักษาให้พ้นจากอภัยอันตราย ให้มีแต่ความความสุขสบายในพระ
 สถานที ซึ่งจะไต่เสด็จขึ้นไปประทับอยู่ใหม่นี้ เพราะตามธรรมเนียม
 ชาวเขมรเวลาขึ้นเรือนใหม่ เขาต้องมีพระพุทธรูปนำไปประดิษฐานที่
 บ้านใหม่อย่างน้อยองค์ ๑ เสมอ เพื่อช่วยค้ำครองเขาโดยความเคารพ
 นบถ เป็นลัทธินิยมมาแต่โบราณกาล) ต่อผู้เชิญพานที่
 ประดิษฐานพระพุทธรูปมา มีสมเด็จพระอัสสัมชัญ เจ้ากรม
 และพระพรหมาธิราช หัวหน้าของพราหมณ์ ก็ยกออกญาโหราธิบดี
 เจ้ากรมโหร เคนเป็นขบวนตามพระพุทธรูปนั้น ถัดต่อมามี ออกญา
 กาลาธิบดี และพระคลังอธิบดี อธิบดีและเจ้ากรมพระคลังมหาสมบัติ
 ประคองถือถาดคนละถาด ขนถาดนั้นมุ่งข้างถาดละ ๑ คู่ ถัดต่อ
 มามี ออกญาขรรค์นายก และออกญาราชานายก หัวหน้าใน
 กรมพระคลัง ประคองถือถาดคนละถาด ขนถาดนั้นม่นอแรกถาด
 ละ ๑ คู่ บรรดาสิ่งของที่นำเข้ามาในขบวนแห่ด้วยนั้น ก็เพื่อแสดง
 เป็นเครื่องหมายให้มีความอยู่เย็นเป็นสุขและมีความเจริญ ต่อจากนั้นก็
 ถึงพระองค์สมเด็จพระเจ้าคริสวสดี เสด็จทรงพระราชดำเนินอยู่กลาง

ขบวนโดยทางลาดพระบาท ต่อจากพระองค์มีขบวนข้าราชการฝ่ายใน ตามเสด็จ คือ

(๑) นางในคน ๑ แต่งตัวนุ่งผ้าเยียรบับ ห่มผ้าตัวนสีขาว ขอบขลิบไหมทอง เชิญพระแสงดาบ ช่อ พระอำมรงค์ อีสลีย์ เค้นตามเสด็จ.

(๒) นางในอีก ๔ คน แต่งตัวนุ่งผ้าเยียรบับ คนหนึ่งห่มผ้าแพรสีเหลือง อีกคนหนึ่งห่มแพรสีขาว และอีก ๒ คนห่มแพรสีนวล ถอดช่อดอกไม้ทอง นางใน ๔ คนนี้เป็นเครื่องหมายแสดงถึงทิศทั้ง ๔ และนางในเหล่านี้เลือกสรรล้วนแต่เป็นบุตรมีคิมขนิดาศักดิ์กตทั้งนั้น.

(๓) นางในคนหนึ่ง แต่งตัวนุ่งผ้าเยียรบับ ห่มทาด ถอดทาด ในถาดมีทองคำถั่ง ๑ เป็นเครื่องหมายถงพระคลังทอง.

(๔) นางในคน ๑ แต่งตัวนุ่งห่มเหมือนคนก่อน ถอดทาด ในถาดมีเงินถั่ง ๑ เป็นเครื่องหมายพระคลังเงิน.

(๕) นางในคน ๑ แต่งตัวเหมือนคนก่อน ถอดทาด ในถาดมี หิน (ขค) บัดทอง เป็นเครื่องหมายความคู่ขสำราญยังยืนถาวรแห่งพระ ราชมณเฑียรสถาน.

(๖) นางในคน ๑ แต่งตัวเช่นเดียวกัน ถอดทาด ในถาดมี พักเขี้ยว ๑ ผลบัดทอง เป็นเครื่องหมายความอยู่เย็นเป็นสุขสมบูรณ์ ประคองผลพัก.

(๗) นางในคน ๑ แต่งตัวเช่นเดียวกัน ถอดทาด ในถาดมีถุง บรรจุครึ่ง ๑ ถงบัดทอง เป็นเครื่องหมายพระบุญญาภินิหารแห่งพระ มหากระษัตริย์เจ้า.

(๘) นางในคน ๑ แต่งตัวเหมือนคนก่อน อุ่มแมว ๑ ตัว
ที่คอแมวมี่เหรียญประดับเพชร พลอย ผูกคอด้วย ๑ เหรียญ เป็น
เครื่องหมายราชเสวิกาในพระราชฐาน.

(๙) นางในอีก ๑๒ คน แต่งตัวเหมือนทกล้าวมาแล้วข้างบน
เชิญเครื่องตามเสด็จ.

ต่อจากนี้ มีเจ้านายฝ่ายในกับเจ้าจอม พนักงานและท่านผู้หญิง
ภรรยาข้าราชการทกชั้น เข้าในขบวนตามเสด็จด้วย.

ถัดต่อจากนี้ มีออกญามหามนตรี และออกญามหาเทพ หัวหน้า
กรมในกรมพระออลกษณ แต่งตัวนุ่งผ้าเยียรบับ สวมเสื้อครุยและ
สวมตะลอมพอกทศวรรษ ตามขบวนเสด็จอยู่สุดท้าย.

ที่ขบวนใดพระราชมนเฑียรที่จะเสด็จไปประทับนั้น มีหัวหน้าพราหมณ์
พธ ๒ นาย คือพระประการและพระพรหมาธิราช แต่งตัวนุ่งผ้าและ
สวมเสื้อขาว เป็นเครื่องหมายแสดงว่า เป็นผู้แทนเทพารักษ์ คอยรับ
ขบวนเสด็จพระราชดำเนินหน้าพระบันไดนั้น ก็ขมถาดเครื่องสังเว
เทวคาอยู่ด้วยทั้งคาวหวาน, และมีศรัษะสักร ๒ ศรัษะ ถวายแก่
เทพารักษ์ซึ่งทรงสถิตยพิทักษ์รักษาพระบันไดแห่งพระมนเฑียรนั้น,

เมื่อขบวนเสด็จพระราชดำเนินไปถึงหน้าพระบันได เจ้ากรม
พราหมณ์พธและเจ้ากรมโหร ไต่กล่าวคาถาอัญเชิญเทวคาเสร็จแล้ว
ไต่ร้องถามว่า “เทวะ คุณกรท่านเทพยดาเจ้าองค์กคคคคค ท่านได้มา
สิงสถิตยอยู่ณที่นหรือไม” หัวหน้าพราหมณ์ ๒ นายซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทน
เทวคา ตอบว่า “เราไต่มาอยู่ณที่นแล้วเสมอเป็นนิจ เราไต่มาสิง

สถิตยเพื่อพทกษร กษาพระมหาเสวตฉัตรและพระมหามณเฑียรซึ่งอยู่ใน
 พระราชวังนี้ มีไต่ละหนึ่ไปณะที่ใดเลย บคนท่านมีความประสงค์
 สิ่งใดฤา” เจ้ากรมโหรและเจ้ากรมพราหมณพิธิ จึงกล่าวคำตอบกับ
 เทวดาว่า “เทวะ ข้าแต่ท่านผู้เป็นเทวดา ข้าเจ้าทั้งหลายนี้ได้โดย
 เสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ซึ่งได้ทรงราชย์ อันทรงพระนาม
 ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ จอมจักรพงศ์หรือรัชย์ ประมินทร
 ภูวนารถ ไกรแก้วฟ้าสลาลัย กระษัตริย์ผู้ครองกรุงกัมพูชาธิบดี
 พรอมด้วยเครื่องรัตนมณสำหรับพระเกียรติยศ ซึ่งได้จัดตามแบบบท
 ธรรมเนียมประเพณี อันมีมาแต่โบราณโดยครบสรรพ ในการที่จะ
 เชิญเสด็จมายณชนสู่ยังพระมหามณเฑียรไชย ประทับบนพระราชอาศน์
 ภายใต้พระมหาเสวตฉัตร อันควรแต่กระษัตริย์ประทับในพระราชวัง
 เพื่อครองราชบัลลังกเป็นพระเจ้าอยู่หัวแห่งเรา ขอบรรดาเทพยดาเจ้า
 จงช่วยอำนาจพระพรไชยให้พระองค์มีพระชนมายุยืนยงคงนานถึง ๓๐๐ พระ
 พรรษา ปราศจากโรคอาอย่าให้กล่ากราย ทรงสำราญพระวรกาย
 ในราชสมบัติทุกทีวารাত্র ทั้งในเวลาอันและต่อไปภายหน้า ถ้าหาก
 ว่าเวลาอันเป็นเวลาทีใดฤกษงามยามคิมครมิงคลแล้ว ก็ขอท่านได้
 ไปรคแถลงบอกให้ข้าพเจ้าได้ทราบณะบคนเทอญ.” เทวดาจึงแถลงว่า
 “เราเทวดาทั้งหลายซึ่งเป็นผู้พทกษร กษาพระมหาเสวตฉัตร และพระ
 ราชมณเฑียรในพระราชวังนี้ มีความโสมนัสยินดี ขอเชิญเสด็จขึ้น
 ครองราชสมบัติ เป็นกระษัตริย์ในกรุงกัมพูชามหานครนี้ต่อไป
 บคนกถงเวลาฤกษงามยามคิมครมิงคลแล้ว เราขอถวายสรรพสิ่งทั้งปวงซึ่งมี

อยู่ในเวลานั้น แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอัญเชิญเสด็จเข้าสู่พระ
 มหามณเฑียรไชย ประทับภายใต้พระมหาเศวตฉัตร ทั้งเราขอตั้ง
 ความสัจถวายพระพรไชย, ขอให้พระองค์ทรงพระเจริญ มีพระชน
 มายยืนยาวถึง ๓๐๐ พระพรรษา และทรงศึกษาในราชสมบัติจนตลอด
 รัชกาลนาน ทรงพระเกษมสำราญทุกทีวา เพื่จะได้ทรงอุปถัมภ์
 พระวรพุทธศาสนา ให้เจริญวัฒนารุ่งเรือง และทรงทำนุบำรุงพระ
 บรมวงศานวงศ์ผายนำผายใน เสนาอำมาตย์ราชบริพารใกล้ไกลทุก
 เหล่าทุกชั้น ตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์สามัญ ซึ่งเป็นไพร่ฟ้า
 ฟ้าแผ่นดิน ให้อยู่เย็นเป็นสุขถ้วนทั่วทุกผู้ทุกคน ในรัชกาลอันเป็น
 มงคลของพระองค์คนเทอญ."

ในทันใดนั้น เจ้ากรมโหรและเจ้ากรมพราหมณ์พิธิ น้อมศีรษะ
 กระทำคำนับรับพร แล้วนำพระพรไชยถวายแด่สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ
 ในขณะนั้นพราหมณ์กลิ่นมองไชย เจ้าพนักงานก็เข้าส่งขกระทั่งแต่รว
 มโหรทุกและบรรเลงดุริยະคนตรีเสียงเอกรีกตึงกึกก้องชน จึงออกญา
 วัง เสนาบดีกระทรวงวัง เข้าไปกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จขึ้นสู่พระ
 ราชมณเฑียร ประทับภายใต้พระมหาเศวตฉัตร เพื่อเป็นพระฤกษ์
 ในเวลานั้นพระบรมวงศานวงศ์ เสนาบดีข้าราชการทุกชั้น ได้เข้ามาเฝ้า
 ทูลฉลองธลีพระบาทอยู่พร้อมกัน และเสด็จมาทรงฟังพระสวดมนต์
 พระสังฆราชาคณะเจริญถวายให้เป็นศิริมงคลตามธรรมเนียมเสร็จแล้ว
 สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ เสด็จไปทูลขอพระอัฐิ ถวายบังคมพระ
 บรมอัฐิสมเด็จพระราชบิดามารดา และพระญาติกาผู้ใหญ่ในพระบรม

วงศ์เสร็จแล้ว เสด็จไปประทับณะพระที่นั่งพระมหามณเฑียร ซึ่งอยู่
 ตวันตกท้องพระโรง พระที่นั่งนมห้องติดต่อกันไปทิศพระที่นั่งทักษิณ
 และพระที่นั่งอมรินทร์ ซึ่งอยู่ข้างทิศใต้เต็มตลอดถึงใต้ แล้วเสด็จ
 ออกจากพระที่นั่งพระมหามณเฑียร ไปพร้อมกษัตริย์ข้าราชการแห่หน้า
 ตามเสด็จ ใต้เสด็จผ่านพระตำหนักจันทร์ไปตามทางซึ่งปิดด้วยเสื่อ
 และผ้าขาว โดยทางลาดพระบาท เสนาบดีกระทรวงวัง เป็นผู้นำและ
 อัญเชิญเสด็จขึ้นประทับบนพระราชฐาน ณ พระที่นั่งเสด็จประทับอยู่บน
 มุขาราชการเผ่า คือ บรรดาเจ้านายฝ่ายใน ภรรยาข้าราชการชั้น
 ผู้ใหญ่ เขาเผ่าทของพระที่นั่งจักรพรรดิ และห้องพระที่นั่งนารัตน
 โสภา บรรดาเจ้านายฝ่ายหน้า เสนาบดีข้าราชการทุกชั้น เผ่าทพระที่นั่ง
 อมรินทร์ พระสงฆ์ ทิเรกพระพุทธรูป ๑๘ องค์ มีสมเด็จพระ
 มหาสังฆราช คณาธิบดีฝ่ายมหานิกาย เป็นอาทิ กับพระสงฆ์ราชา
 คณะทั้งปวง ใต้เริ่มเจริญพระพุทธรูป เวลา ๖ นาฬิกาหลังเที่ยง
 ท้องซึ่งอยู่ตวันออกพระที่นั่งจักรพรรดิในพระราชฐานนั้น.

ในงานนมัสการผู้ชาย ๑ โรง เล่นฉลอง เพื่อให้มหาชนดูจน
 ถึงเวลา ๒ ยาม.

เมื่อเสร็จการพระราชพิธีการขึ้นพระราชฐานถึงเวลาอันสมควรแล้ว
 สมเด็จพระเจ้าคริสสวัศ เสด็จขึ้นทางพระที่นั่งจันทร์ ตามทางที่
 เสด็จกลับ มีเจ้านายฝ่ายใน ภรรยาข้าราชการ และเสนาบดี
 ข้าราชการทุกชั้น เผ่าทตลอดองค์พระบาทอยู่พร้อมหน้า เป็นอันเสร็จ
 งานวันต้นแต่เพียงเท่านั้น.

พิธีวันที่ ๒ วันอังคาร

ที่ ๒๔ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

วันนั้นเวลาบ่าย ๕ นาฬิกาหลังเที่ยง ออกญาไทรราชบัณฑิต เจ้ากรม
ไทรพิธี แต่งตัวนุ่งขาวห่มขาวแล้วไปตั้งพิธีวงสว่างเทวดาทหน้าพระ
ที่นั่งพรหม อัญเชิญศิวันตกเฉียงใต้ จนเวลาบ่ายค่ำจึงเสร็จพิธี.

ในเวลานั้นในพระราชวังสว่างไสวไปด้วยประทีปโคมไฟ ผู้คนพากัน
กันเดินไปมาอยู่ชวักไขว่ เพื่อชมโต๊ะเครื่องบูชาที่ตั้งเป็นหมู่ ๆ และดู
การมโหรีศพต่าง ๆ ซึ่งมีสมโภชในพระราชวังนั้น.

ครั้นได้เวลา ๖ นาฬิกาหลังเที่ยง สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์เสด็จ
ออกจากข้างใน ทรงแต่งพระองค์ด้วยภาษาม่วงและฉลองพระองค์ขลิบ
วิมทอง มีหญิงนางในแต่งตัวอย่างประณีตตามเสด็จ ถือช่อดอกไม้วี
เงินทอง ๘ คน และเชิญเครื่องตามเสด็จอีก ๑๖ คน รวม ๒๔ คน
เสด็จออกยังท้องพระโรง ทรงพระดำเนินตรงไปยังหน้าปราสาทพิธี
จึงสมเด็จเจ้าพระอิสัฎฐมาธิบดี หน้าปราสาทพิธี นำเทวรูปพระวิศณุ
มาตั้งเฉพาพระภิกษุสมเด็จเจ้าศรีสวัสดิ์ ๆ ทรงกระทำการสักการะ
บูชาเทวรูปนั้นแล้ว จึงเสด็จไปยังราชอาสน์ที่ประทับ ทรงนมัสการพระ
พุทธรูปซึ่งประดิษฐานบนม้าหุ้มเครื่องบูชาเสร็จแล้ว จึงสมเด็จเจ้าพระ
มหาสังฆราชาคณะมาธิบดี ฝ่ายพระมหานิกาย เข้ามาเชิญเสด็จให้ทรง
จุดเทียนไชย (เทียนไชยนี้ต้องจุดไม่ให้ไฟดับต่อไปมีกำหนด ๑ เดือน)
ครั้นทรงจุดเทียนไชยแล้ว ทรงประเคนผ้าไตรแก่พระสงฆ์ที่จะได้

เจริญพระพุทธรูป ๑๖ รูป ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าเสร็จแล้วกลับมานั่ง
 ที่ตามเดิม และเจริญพระพุทธรูปอำนวยการพระพรไชยให้แต่สมเด็จพระ
 เจ้าศรีสวัสดิ์ และทำนุพระพุทธรูปสำหรับที่จะได้ถวายให้เสร็จในการ
 พิธีมรณิกเศกในวันต่อไปด้วย.

ครั้นพระสงฆ์สวดมนต์จบแล้ว เวลา ๑๐ นาฬิกาหลังเที่ยง เสด็จ
 ไปประทับที่พระตำหนักข้างในให้ฝ่ายในเฝ้าอยู่จนเวลา ๑๑ นาฬิกาหลัง
 เที่ยง จึงเสด็จขึ้น.

งานวันที่ ๒ มีพิธีเพียงเท่านั้น.

๑ ถ้าสงฆ์สวดมนต์ถึง ๓ นาฬิกาเช่นว่านี้ มิใช่สวดสัตปริต จะสวดภาณวาร
 ฤาอย่างไรสงไสยอยู่

สำนักหอสมุด

พิธี ๒๕
พิธีวันที่ ๓ วันพุธ

ที่ ๒๕ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

วันเวลา ๙ นาฬิกา ก่อนเที่ยง สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์เสด็จ
ออกยังท้องพระโรง ทรงพระภาษาสืหลังองค์ เวลานั้นมีพระบรม
วงศานุวงศ์ เสนาบดีข้าราชการทุกชั้น คอยเฝ้าเสด็จอยู่ตามตำแหน่ง
สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์ทรงตักบาตร ถวายพระสงฆ์และถวายโภชนาหาร
แก่พระสงฆ์ ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว ใต้ทรงถวายเครื่องทักทาน
และผ้าไตรแก่พระสงฆ์ที่ฉันนั้นทุก ๆ รูป แล้วทรงพระกรุณาโปรดพระ
ราชทานเหรียญตราทุก คอเหรียญราชาภิเศกแก่พระบรมวงศานุวงศ์
เสนาบดีข้าราชการทุกชั้นบนตาคัดกิด ในระหว่างเวลาที่พระราชทาน
เหรียญตราทุก มีพระสงฆ์ ๖ รูปสวดประกาศอัญเชิญเทวดาซึ่ง
สถิตย์อยู่ทั้ง ๖ ชั้นกามาวจร ขอให้มาช่วยอำนวยพระพรถวายแต่พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เสวยราชสมบัติใหม่ ให้ทรงมีความสุข
เกษมสำราญนิรโรคภัยอันตราย ขอให้ทรงสบายในราชสมบัติ ทรง
มีพระชนมายุยืนยาว และความในประกาศเทวดานั้นว่าด้วยสมเด็จพระเจ้า
นโรดม พระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าหลวง ซึ่งเป็นพระมหา
กระษัตริย์ราช พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคตล่วงลับไปแล้ว จึงพร้อม
ใจกันอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์ จอมจักรพงศ์ อันเป็นองค์สมเด็จพระ

• ท้าวพระสงฆ์ ๖ รูปประกาศตรงนี้สงไสยอยู่ ด้วยประเพณีที่ในกรุงเทพฯ นี้ประกาศ
แต่รูปเดียว

พระอนุชาธิราช ผู้ซึ่งได้ทรงให้กระทำพระเมรุมาศถวายพระเพลิงและ
 บำเพ็ญพระกุศลถวายแก่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ให้ชนครองราชสมบัติ
 สมองพระองค์สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้าตามพระราชประเพณีอันมี
 สืบมาแต่ปางก่อน และท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน และท่าน
 ผู้สำเร็จราชการประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นผู้แทนท่านประธานาธิบดี
 ประเทศฝรั่งเศส อันเป็นมหาประเทศและเป็นประเทศพี่เลี้ยงผู้คุ้มครอง
 แห่งประเทศกัมพูชา ก็จะได้มาประชุมพร้อมกันกับพระบรมวงศานุวงศ์
 เสนาบดีมุขมนตรีข้าราชการทุกชั้นณะที่ โดยความโสมนัสยินดีพร้อม
 ใจกันถวายพระมหามงกุฎและราชสมบัติแห่งอาณาจักรกัมพูชาแก่สมเด็จพระ
 พระเจ้าศรีสวัสดิ์ จอมจักรพงษ์ ซึ่งเป็นองค์พระอนุชาธิราช แห่งสม
 เด็จพระเจ้านโรดม ซึ่งเคยดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระมหาอุปราช
 มาแล้วตามราชประเพณีซึ่งมีสืบมา ต้องรับราชสมบัติสนองพระองค์
 สมเด็จพระเชษฐาธิราช โดยพระองค์เป็นผู้ทรงทศพิธราชธรรม มีพระ
 ปรีชาสามารถในราชกิจน้อยใหญ่ โดยตั้งพระราชหฤทัยทะนุบำรุงอาณา
 ประชาษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข ทรงปราบปรามผู้คึกคคเป็นชบถประทุษ
 ร้ายกระทำจลาจลแก่บ้านเมืองให้สงบราบคาบ พระราชกิจที่ได้อำนาจ
 ปฏิบัติมาแล้ว กษัตริย์ได้ทรงอยู่ในเวลานี้ ล้วนแต่โดยทรงพระกรุณา
 ที่จะทะนุบำรุงยกย่องพระวรพุทธศาสนา, กฎหมายแบบธรรมเนียม
 พระบรมวงศานุวงศ์ทุกชั้น เสนาบดี มุขมนตรีน้อยใหญ่ ตลอดจนถึง
 สมณะชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรให้มี ความเจริญรุ่งเรืองและอยู่เย็น
 เป็นสุขโดยทั่วหน้า ทั้งในเวลาที่ยุบยับนั้นและต่อไปในอนาคตด้วย.

อนึ่ง วันนักษัตรเป็นวันพุธ แรม ๒ ค่ำ, เดือน ๖ ยมะเมษอุจจก
 จุลศักราช ๑๒๖๘ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ เมษายน คฤศศักราช ๑๙๐๖
 (พ.ศ. ๒๔๔๙) อันเป็นวันฤกษ์งามยามดี เราทั้งหลายจึงมีความยินดีมา
 พรอมเพรียงกันอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระจอมจักรพงษ์หริวรักษ์ปรมินทร
 ภูวนารถไกรแก้วฟ้าสลาลย์ พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี ซึ่งเป็นพระ
 เจ้าชีวิตแห่งเรา, ขออัญเชิญเสด็จสู่ยังท้องพระโรง ประทับบน
 พระราชบัลลังก์เฉพาะพระภักตร์พระพทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า
 และพระเทวารปอณศกคัสสทธิ ก็ขณเฉพาะพระภักตร์เทวดาอันประกอบด้วย
 บุญญฤทธิ์ ซึ่งได้มาสังสถิตย์อยู่ในเวลาสร้งน้ำมูรธาภิเศก ขอให้พระองค์
 ทรงมีพระชนมายุยืนนาน ประกอบด้วยพระบารมีบุญญาธิการ มโหฬาร
 ตลอดชั่วคินฟ้า และโดยอำนาจกฤษดาภินิหารของเทพยเจ้าทั้งหลายจึง
 บันดาลให้งานพระราชพิธีราชาภิเศก ซึ่งเราทั้งหลายได้พรอมเพรียงกัน
 จักกระทำขนนให้โดยสำเรจกิจไปโดยสวัสดิภาพเรียบร้อยปราศจากอุปสรรค
 ทั้งหลาย ให้มีแต่ความสุขความสบายเจริญยิ่ง ๆ เป็นล่ำคยไปเทอญ.
 ครั้นพระสงฆ์สวดประกาศนจบแล้ว ได้เวลา ๑๑ นาฬิกาก่อนเที่ยง
 สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ เสด็จขึ้น.

ในเวลาเช้าภายนอกก็มีการมโหรีศพ โขน ลคร ของข้าราชการ
 และของหลวงทั้งผู้หญิงและผู้ชายหลายโรง เล่นสมโภชทั้งกลางวันและ
 กลางคืน อาณาประชาราษฎร์ก็มีความรื่นเริงพากันมาเที่ยวดูงาน

มโหรีศพมากมายหลายตาเขี่ยตเสียดกันแน่นไปทุกหนทุกแห่ง เป็นที่
 เพลิดเพลินเจริญใจสนุกสำราญทั่วไปทั้งพระนคร ครั้นในเวลากลางวัน
 ก็มีการจุดดอกไม้ไฟ ซึ่งส่งมาจากกรุงปารีส เวลาจุดดอกไม้ไฟมีสี
 ต่าง ๆ ประชาชนทั้งหลายผู้มาดูได้ร้องชมเชยว่า งานนี้งามหนา
 งามเหลือเกิน งามจริง ๆ.

งานวันที่ ๓ มีพิธีเพียงนี้.

สำนักหอสมุด

พินัยกรรมที่ ๔ วันพฤหัสบดี

ที่ ๒๖ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

เมื่อเวลาเช้าวันนอมองซีเออร์ โย ผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน
พร้อมด้วยหัวหน้าเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ และนายพลเรอตรี เคอมาโรลซ์
ได้มาถึงโดยเรือกลไฟ ชื่อ นัมยาง มีเรือพินาอูตอยี่ ไคร์ตามมาด้วย
๒ ลำ ชื่อ ตากู และ มุสเกต.

ในการที่ท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีนและเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่
มาช่วยในงานราชาภิเศกคราวนี้ ก็เพราะเรขบถประเทศฝรั่งเศส มีความ
ประสงค์จําแนงหมายจะให้การราชาภิเศกใหญ่โตสมกับพระเกียรติยศ
ของสมเด็จพระเจ้าคริสตีสติ เมื่อผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีนมาถึง
ได้มีการยิงปืนใหญ่คํานับเป็นหลายนัด ไม่เฉพาะแต่คํานับท่านผู้สำเร็จ
ราชการคนเดียว คือถวายเป็นคํานับแก่สมเด็จพระเจ้าคริสตีสติด้วย มีชา
ราชการเขมรชั้นผู้ใหญ่ได้มาคอยรับรองท่านผู้สำเร็จราชการ มองซี
เออร์ ลูซ เรช็องต์ สูเปริเยอร์ ประเทศเขมร เป็นผู้นำบรรดาเจ้า
นาทและข้าราชการไปคํานับต้อนรับท่านผู้สำเร็จราชการ แล้วได้พา
กันเข้าไปในพระราชวัง เพื่อเฝ้าสมเด็จพระเจ้าคริสตีสติขณะที่พระองค์
ครั้นได้เวลาเสด็จออก ท่านผู้สำเร็จราชการพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ข้าราชการ
ทั้งปวงก็เข้าไปเฝ้าถวายคํานับ สมเด็จพระเจ้าคริสตีสติ เสด็จมาต้อนรับ
รับท่านผู้สำเร็จราชการ แล้วมีพระราชดำรัสปราศรัยพอสมควรแล้ว

จึงทรง แสดงความ ขอบใจ ฝากไป ยังท่าน ประธานาธิบดี ประเทศฝรั่งเศส
ท่านเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ พร้อมด้วย ความเคารพนบถของพระ
องค์ทวย ครั้นใดเวลา ก็เสด็จขึ้น.

ท่านผู้สำเร็จราชการและขุนนางข้าราชการ ก็พากันออกมาแล้ว
ต่างก็กลับไปยังที่พัก.

วนนมงานมโหรีศพ โขน ลคร ตามเคย และเวลา ค่ำก็มีการ
จุดดอกไม้ไฟ ประชาชนทั้งหลายก็พากันมาเที่ยวดูงานมากมายตาม
เคย.

พิธีเสกน้ำพระพทมนต์ ก็ได้กระทำต่อไปอีก เพื่อสำหรับการ
สร้างน้ามฤตยาศึกในวันพรุ่งนี้.

น้าพระพทมนต์ได้จัดใส่ในคนโทเงินขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนพระ
ที่นั่งที่จะสร้างน้ามฤตยาศึกอยู่ตรงกันข้ามกับห้องพระโรง.

พิธีการรดน้ำพระพทมนต์ถวายนี้ แต่ก่อนครั้งเมื่อสมเด็จพระนโร
ดมสร้างน้ามฤตยาศึกที่กรุงอุดอง, เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๖ (พ.ศ. ๒๔๐๙) นั้น
เจ้าพนักงานได้จัดทำเป็นรางแล้วเทน้ำพระพทมนต์ขึ้นรางให้ไหลลงไป
สู่พระเคี้ยวของพระเจ้าแผ่นดิน แต่สมัยนั้นเจ้าพนักงานได้แก้ไขจัดทำเป็น
กอกมีท่อและบัวอย่างขนาดใหญ่พอสมควร เวลาได้ฤกษ์จะถวายน้ำ
พระพทมนต์ เจ้าพนักงานก็ไขกอก น้ำก็ไหลออกไปตามท่อตกที่บัว
ไปรยลงมาสู่พระเคี้ยวของพระเจ้าแผ่นดินพอสมควร.

งานวันที่ ๔ มีวิธเพียงนี้.

พิธีวันท ๕ วันศุกร์

ที่ ๒๗ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

วันท คือเป็นวันพิธีใหญ่ สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ไททรงเครื่อง
 ขาว เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาทีก่อนเที่ยง เสด็จออกประทับบนพระโทรน
 ณะท้องพระโรง มีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยคอยเฝ้าเสด็จอยู่พร้อมหน้า
 ในเวลาเสด็จออก เจ้าพนักงานไต่เบาแต่รสังขกระทัมโหรทกและ
 ล้นฌองไชยประโคมเครื่องทริยะดนตรีเสียงสนั่นหวั่นไหวกึกก้อง ครั้น
 สุตเสียงดนตรีแล้ว สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ไทเสด็จจากพระที่นั่งโทรน
 เสด็จไปทรงกระทานมัสการพระสงฆ์ ทรงถวายเบี้ยจางคปริษณู
 ๓ ครั้งแล้ว ทรงอาราธนาขอศีลพระต่อสมเด็จพระมหาสมณะสังฆราช
 เจ้า ครั้นแล้วพระสงฆ์ก็เจริญพระพุทธมนต์มงคลและไชยคาถาคือไป
 แล้วสมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ไทเสด็จออกมาประทับที่พระชลาหน้าท้อง
 พระโรงข้างซ้ายพระทวารใหญ่ เพื่อทรงคอยรับท่านผู้สำเร็จราชการ
 ประเทศอินโดจีน.

ขณะนั้น มีกองร้อยทหารราบหัวเมืองประเทศราช (ทหารฝรั่ง
 เคสส์ลัน) ๑ กอง มาตั้งแถวถวายคำนับเป็นกองเกียรติยศแทนในนาม
 ของรัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้อารักขาประเทศเขมร ก็ยังมีหัวหน้าพระสงฆ์
 ๒ องค์ นั่งอยู่ใกล้ ๆ กษัตริย์ประทับ พระองค์หนึ่งเป็นสมเด็จพระมหา
 สังฆราช สังฆนายกฝ่ายพระมหานิกาย และพระองค์หนึ่งเป็นสมเด็จพระ
 พระวันรัตน์ สังฆนายกฝ่ายพระธรรมยุติกนิกาย นอกจากนมนเสนาบดี

ทั้ง ๕ และเจ้ากรมพราหมณ์โหร ยืนเฝ้าอยู่ในระยะอันสมควรพร้อมด้วย
บรรดาข้าราชการทั้งปวง.

เวลา ๗ นาฬิกาก่อนเที่ยง ท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน
ได้มาถึงโดยรถเทียมม้า ๕ มีนายนาวาตรี กอส์ตัง มาในรถด้วย ๑ นาย
และมีหมวดทหารม้าห้าหน้าเป็นเกียรติยศด้วย ๑ หมวด ต่อจากรถผู้
สำเร็จราชการ มีรถของท่าน คิวเวรเนอร์ (เจ้าเมือง) กัวร์เบีย
และท่านนายพลเรอตรี มาโวลซ์กับนายทหารคนสนิทตามมาข้างหลัง
อีก ๑ คน เมื่อท่านผู้สำเร็จราชการมาถึง แตรเดี่ยวได้เข้าค่านับ
และแตรวงได้บรรเลงเพลงมาร์ชเยคส์ กับพิณพาทย์ระนาดฆ้อง ก็ได้
บรรเลงขับพร้อมกัน ในทันทีนั้น เสนาบดีกระทรวงวังและหัวหน้ารัชเขก
คือ ออกญาหมานนตรีฝ่ายขวา กับออกญามหาเทพฝ่ายซ้าย ได้ไป
รับท่านผู้สำเร็จราชการและผู้ที่มาด้วย นำเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้า
ศรีสวัสดิ์ ๗ ได้เสด็จออก มีนางในตามเสด็จข้างขวา ๘ คน ข้างซ้าย
๘ คน นางทั้ง ๑๖ คนนั่งห่มด้วยผ้าเยียรบับ แต่งเครื่องประกอบด้วย
อาภรณ์อนวัจตร์ และสวมชฎากลายอย่างนางละคร มือข้างขวาของนาง
ในเหล่านั้นถือดอกบัวคนละดอก สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ได้เสด็จตรงไป
ยังพระที่นั่ง ไทวัน มีพระภักตร์ยิ้มแย้มแจ่มใส แล้วประทับลงบนพระ
เก้าอี้ ไทวัน ซึ่งมีเบาะรอง ทรงวางพระบาทบนเบาะรองพระบาท และ
ทรงอิงพระองค์บนพระเชนยขาว รองพระปฤษฎางค์นั่งอยู่ภายใต้เสวต
ฉัตร ๗ ชั้น ครั้นทรงประทับต้อนรับท่านผู้สำเร็จราชการและมีพระราช
คำรัสปราศรัยพอสมควรแล้ว เสด็จออกยังพระทวารที่จะไปพระที่นั่ง ทรง

มรธาภิเศก ครั้นเสด็จออกไปถึงหน้าพระทวาร ทรงหยุดอยู่ครู่หนึ่ง
 เจ้ากรมพราหมณ์พิไคนำเทวรูปพระนารายณ์ พระอิศวร พระวิศณุ
 มาถวายเฉพาะพระพักตร์พระองค์ เสด็จทรงกระทำการสักการะแล้ว
 พราหมณ์นำเทวรูปกลับไปตั้งยังทบชา ในเวลานั้นได้ทรงเปลี่ยนเครื่อง
 พระองค์ เพื่อสำหรับสร้างน้ำ มีทรงแต่พระภษาชาวเท่านั้น หาได้มี
 ฉลองพระบาทไม่ ขณะที่ออกญาโหราธิบดีได้สวดคาถาอัญเชิญเทวดา
 ให้มาอำนวยพรไชยในการราชาภิเศก และได้กล่าวต่อจากคาถาต่อไป
 อีกว่า เวลานี้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน ผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศส
 ก็ได้มาประชุมอยู่พร้อมกันในงานพระราชพิธีนี้ด้วยแล้ว, ขอให้เทวดา
 ทุก ๆ ชั้นทุกสถานวิมานมาศ ได้ช่วยประสิทธิ์ประสาทพรให้สำเร็จถึง
 ความปราถนาทุกประการด้วยเทอญ, ครั้นสวดคาถาจบแล้ว สมเด็จพระ
 พระเจ้าศรีสวัสดิ์ ได้เสด็จขึ้นสู่พระที่นั่งจะสร้างมรธาภิเศก พระที่นั่ง
 นัยกพนทำเป็นชั้น ๆ ชั้นล่างขุดด้วยเงิน ชั้นบนทำด้วยไม้มะเดื่อขุดด้วย
 ทอง (คือชั้นเงิน ชั้นทอง) ทรงประทับบนพระที่นั่งพนทองภายใต้
 สู่หร่ายหรือบัว ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบน ครั้นได้พระฤกษ์สิ้นหม่อม
 พราหมณ์เข้าสังฆกระทงมโหรีทกบรรเลงดุริยะดนตรี บันใหญ่ยิ่งถวาย
 ค่านับ ๒๑ นิต เสียงสนั่นหวั่นไหว เจ้าพนักงานก็ไซสหัสสธารา นำพระ
 พัทธมนต์ก็ไหลออกไปรยรคลงบนพระเคี้ยวและพระวรกายสมเด็จพระเจ้า
 ศรีสวัสดิ์จนทั่วพระองค์แล้วจึงหยุด เจ้ากรมพราหมณ์ได้นำช่อใบไทร
 เข้าไปถวาย ๑ ช่อ เป็นเครื่องหมายแสดงความเคารพต่อผู้มีบุญญา
 บารมณินหารอย่างสูงสุด และเพื่ออำนวยถวายพระพรไชย ขอให้เทวบุตร

เทวท้าว ช่วยพิทักษ์รักษาพระองค์และราชสมบัติต่อไป ครั้นทรงผลัด
 พระบาททรงฉลองพระองค์แล้ว เสด็จลงจากพระที่นั่งสุรฉัตรแก้วมา
 ยิงพ่นล้าง ในทันใดนั้นพระรามราชาธิบดี ซึ่งเป็นผู้ริษยาขึ้นหน้า
 แทนพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เข้าไปกราบถวายบังคมแทบพระบาท
 ถวายสัตย์ปฏิญาณ ยอมเป็นข้าในใต้ฝ่าพระบาททุกพล โดยความเคารพ
 และซอสุดยศจรีต นั้นเป็นธรรมเนียมคือพระบรมวงศานุวงศ์ ต้องถวาย
 สัตย์ ปฏิญาณก่อนคนอื่น ๆ ในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติ
 แล้วสมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ เสด็จไปในห้องพระที่นั่งจักรพรรดิ ทรง
 เครองประคยสำหรับกระษัตริย์ล้วนเป็นทองคำทั้งนั้น เสร็จแล้วเสด็จ
 ออกยังท้องพระโรง มีนางใน ๑๖ คนตามเสด็จเช่นเคย และอธิบดี
 พราหมณ์พิธเป็นผู้นำหน้าเสด็จออกมา เสด็จประทับบนพระราชอาศน์
 ท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี
 มุขมนตรี เสนาอำมาตย์ เฝ้าถวายคำนับแสดงความเคารพและยนิ
 อยพร้อมกันเสร็จแล้ว เสด็จไปแสดงความเคารพและถวายเครื่องสังเว
 แก่เทพารักษ์ แล้วเสด็จไปตักบาตรถวายอาหารแก่พระสงฆ์ แล้วเสด็จ
 ไปเข้าพิธีขวงสรวง คือเสด็จประทับบนพรมมผ้าขาวปลาคอยข้างบน
 หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ประนมพระหัตถ์ไปสัสขอขมาท้าวพระ
 อาทิตย์เคยชนในเวลาข่าง และรอบ ๆ พระองค์นั้นมีหัวหน้าพราหมณ์
 ๘ นาย นั่งทพนดินประจำทิศทั้ง ๘ ในจำพวกพราหมณ์ทั้ง ๘ นั้น ๕ คน
 เป็นผู้ตักกลองประโคม และอีก ๓ คนเป็นผู้เป่าสังข์ ท่านพระอิสพิคมนตรี
 อธิบดี เจ้ากรมพราหมณ์พิธได้นำพระรูปพระอิศวร ไปถวายวางบน

พระหัตถ์ของชวา และพระรูปพระนารายณ์ วางบนพระหัตถ์ของชาย
 แล้วหัวหน้าพราหมณ์ทั้ง ๘ ซึ่งนั่งประจำอยู่ตามทิศนั้น ต่างก็สวดคาถา
 บวงสรวงคนละหน เมื่อเสด็จเห็นพระภักตร์ไปทางทิศใด พราหมณ์ที่
 ประจำอยู่ที่ทิศนั้น ก็สวดคาถาบวงสรวงจน กระทำดังนี้ทุก ๆ คน และ
 ทุก ๆ ทิศไปจนครบรอบทั้ง ๘ ทิศ แล้วเจ้ากรมพราหมณ์มารับพระรูป
 พระผู้เป็นเจ้าทั้ง ๒ องค์ไปจากพระหัตถ์นำไปตั้งบนที่แล้ว นำขันทองคำ
 ซึ่งมน้ำพระมนต์มาถวายทรงเสวยแล้วทรงล้างพระภักตร์ ขณะนั้น ออกญา
 อิศราธิราช เจ้ากรมอาลักษณ์ เชิญแผ่นพระสุพรรณบัฏซึ่งจารึกพระ
 บรมนามาภิไธยมาถวายพระภักตร์สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ อ่านพระ
 บรมนามาภิไธยในพระสุพรรณบัฏ ตามซึ่งอาญาประจักษ์ราชกุมารและ
 ขุนนางผู้ใหญ่ใหญ่โตยินยอมพร้อมกัน เชิญพระบรมนามาภิไธยถวาย
 ครั้นอ่านจบแล้วส่งแผ่นพระสุพรรณบัฏนั้นให้แก่หัวหน้าพราหมณ์ ค่อย ๆ
 ม้วนบรรจุลงในกลักเงินซึ่งม้วนกลายเป็นทองคำ แล้วนำไปทูลเกล้า
 ถวายต่อพระราชหัตถ์สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ เมื่อทรงรับไว้แล้ว ออก
 ญาหมานตรี ซึ่งเป็นผู้รับฉันทะในนามของพระราชอาณาจักร เข้าไป
 กราบถวายบังคมทูลเกล้าขอความน้อยเกล้าถวายราชสมบัติ และได้
 นำเครื่องสำหรับประทับพระเกียรติยศมาน้อมเกล้าถวายด้วยทีละสิ่ง คือ
 พระที่นั่งไพโรจน์ ซึ่งเป็นที่นั่งพระราชอาสน์ พระเสวตฉัตร ๗ ชั้น พระ
 ขรรค์อินคังกสิทธร ซึ่งเป็นพระแสงราชอาวุธสำหรับกระษัตริย์ พระราช
 ลัญจกร พระมหามงกุฏ พระมาลาทรงประพาศ และฉลองพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ ทรงรับ ประทานพระหัตถ์แต่ต้องสิ่งของเหล่านี้

นั้นทุก ๆ อย่างแล้ว เจ้าพนักงานกรวยเครื่องเหล่านี้ไปตั้งลำค้ำถวาย
 อยู่ณเพาะพระภักตร์ เมื่อเสร็จการทรงรับพระราชอาญาจักรและเครื่อง
 ประดับสำหรับกระษัตริย์แล้ว เจ้ากรมพราหมณ์พิศ ก็เข้ามายกมือชน
 ประนมสวคคาตาหน้าหน้าเวียนไปทั้ง ๘ ทิศ ส่วนสมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์
 ก็ยกพระหัตถ์ชนประนมและหันพระภักตร์ตามเจ้ากรมพราหมณ์ไปด้วย
 พร้อมกันทั้ง ๘ ทิศ เสร็จพิธีแล้ว เจ้ากรมพราหมณ์อ่านคำประกาศ
 อัญเชิญเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ รับฉันทะในนามพระบรมวงศานุวงศ์
 และในนามของข้าราชการอาญาประชาราษฎร์ทั่วไป ดั่งมีข้อความต่อ
 ไปนี้.

ขอเดชะใต้ฝ่าลออองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี ข้าราชการ
 ทนชั้นบนตาดักดัก ซึ่งได้เข้ามาประชุมเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทอยู่พร้อม
 หน้ากัน ณพระที่นั่งเทวาวนิจฉัย ขอพระราชทานกราบบังคมทูล แต่
 สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ จอมจักรพงษ์หริรภัย ปรมินทร์ ภูในยไกร
 แก้วฟ้า สลาลัย พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี พระเจ้าอยู่หัว ทรงทราบ.

ด้วยตามที่ได้ตกลงกันกับรัฐบาลฝรั่งเศส ผู้ปกครองอารักขา
 ประเทศเขมรแล้วทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอพระ
 ราชทานกราบบังคมทูลขออัญเชิญเสด็จใต้ฝ่าลออองธุลีพระบาท ขึ้นเถลิง
 ถวัลยราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์พระเจ้าอยู่หัว สืบสนองพระองค์
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศบรมรามาท้าวตาว พระพุทธเจ้าหลวง
 พระบรมเชษฐาธิราชของพระองค์ต่อกไป.

การที่ประกาศถวายราชสมบัติครั้งนี้ อาณาประชาราษฎร์มีความ
 ยินดีทั่วไป โดยพระองค์ทรงพระกำเนิดในพระบรมราชตระกูลอัน
 สูงศักดิ์ ทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชในพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
 และทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศอัครราชบิดา
 พระเจ้าอยู่หัว และไต่มาลของอริพระบาทกัโตะเคยทรงดำรงพระตำแหน่ง
 เป็นสมเด็จพระมหาอุปราชมาแล้ว ทรงมีพระทัยโอบอ้อมอารี ทรงทศ
 พิศราชธรรม ประกอบด้วยพระปรีชาสามารถสอดส่องดูแลทุกข์ของ
 ราษฎร และทรงเป็นพระธรรมาในการปราบปรามผู้ประพฤติทุจริตเสียน
 หนามแผ่นดิน ซึ่งเป็นข้าศึกศัตรูในการสงครามให้ร้ายคาบ และทรง
 ถือแบบธรรมเนียมอันเป็นยุติธรรมโดยเคร่งครัด ทรงทนบำรุงอาณา
 ประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้าจนถึงกาลเวลานี้.

อีกขอหนึ่งพระองค์เป็นผู้ใดทรงให้จัดสร้างพระเมรุมาศและถวาย
 พระเพลิงพระบรมศพพระเชษฐาธิราชเจ้า ถูกต้องตามพระราชประเพณี
 ซึ่งเป็นการสมควรยงทพระองค์จะใดทรงสืบสันตติวงศ์สนองพระองค์พระ
 เชษฐาธิราชเจ้าต่อไป.

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงได้รบพระมหากรุณาให้จัดทำงานพระราชพิธี
 นี้ โดยการทำบุญบำเพ็ญกุศลเป็นพุทธบูชาและบวงสรวงถวายเครื่อง
 ส่วยแก่เทพยดาทั่วทุกสถานทั้งร้อยพันล้านองค์ ขออัญเชิญให้เสด็จ
 มาประชุมพร้อมกันณะท้องพระโรงนี้ เพื่อช่วยอำนวยพระพรไชยถวาย
 แก่พระองค์ผู้เป็นพระเจ้าจักรในการพระราชพิธีราชาภิเศก ซึ่งได้
 กระทำในกาลระวนนี้ คือวันศุกร์ชน ๕ ค่ำ เดือน ๖ บรมะเมยอัฐศก ซึ่ง

ยกเป็นวันฤกษ์งามยามดี อินมศิริมงคล เป็นผลสำเร็จถึงซึ่งโชคชัย
 ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขออัญเชิญเสด็จชนเสวยราชสมบัติ โดยทรง
 ผนวชสำเร็จเป็นพระมหากษัตริย์ราชเจ้า, แห่งกรุงกัมพูชาธิบดี
 ทรงมีพระบรมนามาภิไธยว่า สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ จอมจักรพงษ์
 หารักษ์ปรมินทร์ ภูวไนยไกรแก้วพาสลาลัย พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี
 เป็นเจ้าชวตรแห่งข้าพระพุทธเจ้า ขออัญเชิญเสด็จชนประทับบนพระที่นั่ง
 ราชอาสน์ ซึ่งตั้งอยู่ภายใต้พระมหาเศวตฉัตร เป็นกษัตริย์ผู้ทรง
 เสด็จไปทั่วพระราชอาณาจักรและทรงเป็นพระเจ้าอยู่หัว.

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้พร้อมกันเข้ามาเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท
 น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชอาณาจักรประเทศกัมพูชาธิบดี
 พระราชฉัตร และเครื่องทรงสำหรับพระมหากษัตริย์ แต่ได้เฝ้า
 ทูลลอองธุลีพระบาทแล้ว ฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้า พระบรมวงศานุวงศ์ อรรคมหา
 เสด็นายบดี เสด็นายบดี ออกญาข้าราชการทุกชั้น ทุกตำแหน่งในพระนคร
 ขอพระราชทานถวายสัตย์ปฏิญาณความซื่อตรงต่อนำทราชาการ และต่อ
 ใต้ฝ่าพระบาททุกคน ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้นำตราประจำตำแหน่งนำท
 ราชาการของตนพร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน มาทูลเกล้าทูลกระหม่อม
 ถวาย โดยความนอบถอนซื่อสัตย์สุจริต เพื่อเป็นสักขีพยานในความรู้สึก
 ถวายเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์คุณ ซึ่งมิใช่แต่ข้าพระพุทธเจ้าคนเดียว
 ล้นกระหม่อม.

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานน้อมเกล้าถวายสรรพสิ่งทั้งปวงสำหรับ
ใช้ในราชการ ทั้งส่วยสาอากร ไร่นา แม่น้ำคองคา พสุธา ปรดิพ
ยาไม คริ สิ่งซึ่งมี สิ่งซึ่งเกิดอยู่ในพระราชอาณาจักรของพระองค์
ทุกสิ่งทุกอย่าง.

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายพระพรไชย ขอให้ทรงพระเกษม
สำราญ มีพระชนมายุยืนยงคงนานถึง ๓๐๐ พระพรรษา เพื่อจะได้ทรง
สถาปนาทนบำรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญวิญญูไฉยยิ่ง, และทรงเป็น
ประมุขทพวงพาแก่พระบรมวงศานุวงศ์ กัยทรงเป็นพระอุปถัมภกยกย่อง
พระวรพุทธศาสนา ทั้งทรงรักษากฎหมายแบบธรรมเนียมซึ่งใช้ในพระ
ราชอาณาจักรสำหรับให้ความยุติธรรมแก่ข้าพระพุทธเจ้า และอาณา
ประชาราษฎรทุกคน.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม.

ขอเดชะ.

เมื่อจับค่ากราบขังคมทูลนแล้ว สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ ทรงย
ชน มีพระราชดำรัสตอบ ดั่งมีขอความต่อไปนี้.

ตุกร ท่านทั้งหลาย
ด้วยตามทท่านได้นำพระมหา มงกุฏและเครื่องราช กกุฎภัณฑ์
สำหรับอาณาจักรกมพชามาให้แก่เรา โดยแสดงว่าเราสมควรไ้รับ
ราชสมบัติสืบสันตติวงศ์แห่งบรมพบรมขของเราต่อไป ซึ่งเป็นการถูก
ต้องตามขนบธรรมเนียมนั้น เรายินดรับไว้ เพื่อจะได้ช่วยทนบำรุงพระ

สรรพทศาสตราให้มีความเจริญรุ่งเรือง และทนุบำรุงพระบรมวงศานุวงศ์
 อรรคมหาเสนาบดี เสนาบดี ออกญาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกชั้นทุก
 ตำแหน่ง ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์ และรักษากฎหมายแบบ
 ธรรมเนียมให้ถูกต้องตามประเพณีซึ่งมีสืบมานั้นต่อไป

เราขอมอบตราตำแหน่งซึ่งสำหรับใช้ในราชการคืนให้แก่ท่านทั้ง
 หลาย เพื่อจะได้ไปใช้ปฏิบัติราชการในหน้าที่ของตนต่อไป ทั้งอนุญาต
 ให้ทิดนโรธนา ย่ามแม่ น้ำ ล้าคลอง แลภูเขา ซึ่งเป็นทำเล
 สำหรับประกอบกิจการหาเลี้ยงชีพนั้นให้แก่ท่านและอาณาประชาราษฎร์ทั้ง
 ปวง เพื่อจะได้ประกอบกิจการให้เป็นคุณเป็นประโยชน์สำหรับความเจริญ
 แห่งตนและความเจริญแห่งประเทศ เพื่อเป็นพยานแห่งความจงรักภักดี
 ของท่านซึ่งมีต่อเราอันเป็นเจ้าชีวิตร์ และต่อประเทศฝรั่งเศสผู้ปกปักร
 อารักขาประเทศเขมรของเราต่อไป.

เพื่อให้เห็นปรากฏและเป็นพยานแน่ชัดว่า เราเป็นผู้มีความตั้งใจ
 โดยแท้จริง ที่จะทนุบำรุงผลประโยชน์ของแผ่นดินและของบรรดาอาณา
 ประชาษฎร์ เราได้ตกลงยอมอนุญาตให้บรรดาประชาราษฎร์ทั้งปวง
 จับจองที่ดินซึ่งเป็นทกร้างว่างเปล่าหรือผู้ซึ่งมีที่ดินไร่นาแล้ว ประกอบ
 กิจการทำประโยชน์ให้ที่ดินเหล่านั้นโดยไม่ต้องเสียค่าภาษีอากรค่าธรรมเนียม
 ใดๆแต่อย่างใดในเขตที่เราได้เสวยราชสมบัตินี้ เพื่อทนุบำรุงให้บ้านเมือง
 ถาวรมีความเจริญวัฒนาอย่าง ๗ ขน.

โอกาศนี้เราขอแสดงความขอบใจในคำอำนวยการให้แก่เราโดยความ
 จงรักภักดีต่อเรานี้ด้วยทุก ๆ คน.

ครั้นมีพระราชดำรัสขแล้ว ในทันใดนั้น ผู้สำเร็จราชการประเทศ
อินโดจีน (กูเวอร์เนออร์ เยเนอราล) และผู้สำเร็จราชการประเทศเขมร
(เรช็องต์ ซูเปริเยออร์) ก็พร้อมกันนำตราและสายสพาย เล ย็อง
คอน เนออร์ เข้าไปถวายแก่ สมเด็จพระเจ้าคริสสวัสติ ในนามของประธา
นาธิบดีเรย์ชลีก ประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าคริสสวัสติทรงรับและทรงเสวย
น้ำพระพทมนต์ในพระมหาสังข์เลยมทองคำเสร็จแล้ว เสนาบดีก็เข้าไป
ไปประคองตราแลพาดสายสพายบนฉลองพระองค์แดงขลิบทอง ถวาย
เสร็จแล้ว ผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน ทูลอัญเชิญเสด็จให้ทรงขึ้น
ประทับบนพระบัลลังก์ ไทรน แล้วออกญาอัสสัมชัญ ผู้เป็นอธิบดี กรม
พราหมณ์พิศ ได้้นำพระมหามงกุฎมาส่งให้ผู้สำเร็จราชการประเทศอิน
โดจีน ๆ รับแล้วนำไปสวมพระเศียรถวายแก่ สมเด็จพระเจ้าคริสสวัสติ
พราหมณ์ช่วยตีตพระกรรเจีอกที่พระกรรณขวาซ้ายถวาย แล้วพราหมณ์
อีกคนหนึ่งนำพระขรรค์มาให้ผู้สำเร็จราชการ ๆ ก็นำพระขรรค์ไปถวาย
ต่อพระหัตถ์พระเจ้าคริสสวัสติ ๆ ทรงขอบใจผู้สำเร็จราชการ เสร็จแล้ว
ทันใดนั้นก็เสด็จลงจากที่ประทับ ซึ่งเรียกว่า เขาพระสุเมรุ ทรงพระ
ดำเนินขึ้นไปสู่พระที่นั่งราชอาศน์ ทรงประทับชดัสมาธิภายใต้พระมหา
เสวตฉัตร ทรงทอดพระเนตรดูบรรดาเสนาอำมาตย์ข้าราชการบริพาร ซึ่ง
คุกเข่าเฝ้าอยู่ต่อหน้าพระที่นั่งโดยพร้อมเพรียง ทันใดนั้นพราหมณ์ก็เข้า
สังข์และกระทงม ไทรทกลั่นหมองไซย ขึ้นใหญ่ก็ยิงเสียงสนั่นหวั่นไหว
ครั้นสิ้นเสียงแล้ว ผู้สำเร็จราชการพร้อมด้วยข้าราชการก็แสดงความยินดี
ถวายพระพรไชยในการราชาภิเศกโดยสวัสดิภาพ แล้วเสด็จลงจากพระ

บัลลังก์โทรน จะเสด็จต่อไปที่พระที่นั่งทักษิณ แต่ก่อนที่จะเสด็จไปได้
ประทับที่พระเกาอิ มีพระราชดำรัสกับผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีนว่า.

“ท่านต้องได้รับความลำบากเห็นใจ เห็นอຍ สำหรับตัวข้าพเจ้ามาก
ถึงกับขอสำห้มา โดยตนเอง ในการพิธีราชาภิเศกของข้าพเจ้า กระทำให้
ข้าพเจ้ารู้สึกปลาบปลื้มและให้เป็นที่มั่นใจ หวังว่าท่านมีความยินดีพอใจ
ที่จะทนบารุงส่วนตัวข้าพเจ้าและบ้านเมืองของข้าพเจ้าด้วย เมื่อเป็นดังนี้
ข้าพเจ้าก็ต้องกระทำกรณิกยกิจตามหน้าที่โดยมีความยินดีอย่างเบิกบาน
ใจที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ท่าน ขอให้ท่านจงมีความสุขกายสบายใจ ขอให้
เป็นใหญ่เป็นประธาน, ประกอบด้วยยศถาบรรดาศักดิ์ทุกสิ่งทุกอย่าง
และขอขอยใจท่านด้วยอย่างสนิทสนมโดยไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งขอแสดงความ
ยินดีและขอยใจสำหรับท่านผู้สำเร็จราชการประเทศเขมร (เวชติองต์
ซูเปริเยอร์) ด้วย.

เมื่อกัน ท่านได้อำนวยความสะดวกให้แก่ข้าพเจ้าในนามของท่านและในนาม
ของรัฐบาลฝรั่งเศส พร้อมด้วยเจ้านาถผายทหารพลเรือน ซึ่งได้
มาพร้อมกันขณะนั้นนั้น ข้าพเจ้าขอขอยใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งอีก
ครั้งหนึ่ง.

ข้าพเจ้าขอท่านได้ช่วยเรียนประธานาธิบดีและท่านเสนาบดีหัวเมือง
ประเทศราชด้วย ว่าข้าพเจ้ามีความยินดีขอยใจท่านเป็นอันมาก โดย
ความสุจริตแท้ ข้าพเจ้ามีความตั้งใจปราถนาดีอยู่เสมอ ขอให้ท่านและ
ประเทศฝรั่งเศสมีความเจริญสุขใหญ่ยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะประเทศฝรั่งเศส
เป็นประเทศที่ข้าพเจ้ามีความรู้สึกถึงบุญคุณอยู่เสมอ และข้าพเจ้ายินดี

ยอมรับอาสาที่จะกระทำในกิจการทั้งปวงอย่างเต็มใจโดยข้าพเจ้ามีความ
ปราถนาตั้งใจอยู่เสมอที่จะได้เห็นประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศชั้นที่ ๑ ใน
จำพวกนานาชาติโดยทั่วไป.

ในการที่ข้าพเจ้าได้ครองราชสมบัติสืบสนองพระยศที่ ซึ่งเป็น
บรรพบุรุษของข้าพเจ้า โดยความยินยอมพร้อมใจของเจ้านายและข้าราชการ
ทั้งปวง โดยความเจตนาเห็นชอบของรัฐบาลของท่าน ข้าพเจ้าจะได้
ตั้งใจคอยเป็นธุระที่จะปฏิบัติกิจการของประเทศเขมรในระหว่างผู้อารักขา
(ไปรเต็กโตราต์ ฝรั่งเศส) ให้เป็นที่ตกลงโดยความปรองดองกันกับ
รัฐบาลของข้าพเจ้าอยู่เสมอ สรรพกิจทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในเกณฑ์ซึ่ง
เห็นว่า เป็นสิ่งนำมาซึ่งความเจริญแก่ไพศาล สำหรับประเทศและชาติ
เขมรแล้ว ข้าพเจ้าได้เตรียมพร้อมแล้วทั้งในเวลานี้และเวลาต่อไปภายหน้า
ที่จะกระทำกิจการเหล่านั้นให้บรรลุถึงซึ่งผลสำเร็จ โดยความพยายาม
จนสุดกำลัง เพราะเราทั้งหลายย่อมนับถือว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นเหมือน
ดังเมืองแม่ของประเทศไทยเรา.

เมื่อได้มีพระราชดำรัสขยลง ท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน
ได้ทูลตอบแสดงความยินดีและชมเชยในกรณีกิจ ซึ่งสมเด็จพระเจ้า
ศรีสวสดี ได้ทรงกระทำมาแต่เดิมจนตลอดถึงการราชาภิเษกนี้ ได้ทรง
เป็นพระอรรชเฝ้าพระทัยในการที่จะทนบำรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรือง
ยิ่งขึ้น รัฐบาลฝรั่งเศสได้มีความไว้วางใจเชื่อถือในพระองค์ท่านโดย
แน่นแท้ ดั่งมีพยานปรากฏ ที่ยอมให้พระองค์ท่านจัดตั้งกองทหารสำหรับ
ชาติประเทศเขมรขึ้นเองหนึ่งได้โดยปราศจากการขัดข้อง จึงขอให้

พระองค์ท่านทรงมีความมั่นใจพระทัยในรัฐบาลเถิด ในโอกาสนั้นขอพระองค์
จงทรงพระเจริญและทรงมีความสุขสำราญตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์
ของพระองค์ท่านด้วยทุก ๆ คน.

เมื่อท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน ทูลตอบพระราชดำรัส
แล้วก็ลากลับ เวลาจวน ๑๑ นาฬิกา สมเด็จพระเจ้าคริสตวสคโคเสตจซน
เข้าไปประทับยังพระที่นั่งข้างใน ซึ่งเรียกว่า “พระแท่นบรรทม”
ในพระที่นั่งนมพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน เจ้าจอม พนกงาน นาง
กำนัล คอยเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทถวายตัวตามลำคิยพระชนมายุและ
อายุผู้ใหญ่น้อย พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน พระบาทสมเด็จพระเจ้า
คริสตวสคโคเสตจซนทรงต้อนรับโดยพระภักตรียมแย้ม และในทันทีนั้น มีเจ้า
นายฝ่ายในชั้นผู้ใหญ่องค์หนึ่งรับฉันทะเจ้านายฝ่ายในและเจ้าจอมทั้งปวง
อ่านคำถวายไชยมงคลกราบบังคมทูล จึงมีขอความดังนี้.

ขอเดชะใต้ฝ่าลออองธุลีพระบาท

ปกเกล้าปกกระหม่อม.

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน พร้อมด้วย
เจ้าจอม พนกงาน นางกำนัล ทั้งปวงในพระราชสำนัก ขอพระ
ราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบใต้ฝ่าลออองธุลีพระบาท.

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ซึ่งได้พร้อมกันมาเฝ้าทูลลอองธุลี
พระบาทขณะนั้น ล้วนมีจิตโรไสมนัสยินดีในพิธีราชาภิเษกของใต้ฝ่าลอออง
ธุลีพระบาท จึงได้นำดอกไม้ธูปเทียนมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความเคารพโดยความจงรักภักดี และขอ

ถวายตัวเป็นข้าในใต้ ฝ่าลของอุลัพระบาท จนตรายศตลอดชีวิตรักษาไม่
 โดยความซื่อสัตย์กตัญญูกตเวทิตะของข้าพระพุทธเจ้า ขอให้พระองค์
 ทรงพระเกษมสำราญมีพระชนมายุยืนยาวยิ่ง ๑๐๐ พระพรรษา เพื่อจะได้
 เป็นทวารักษา แห่งเหล่าข้าพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นข้าในใต้ ฝ่าลของอุลั
 พระบาททุกคณ ขอบันดาลเกล้าให้พระองค์ทรงพระเกษมสำราญภาพินิหาร
 ภิโยยง ๗ ชั้นเทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม.

ขอเดชะ.

ลำดับท่านผู้หญิง ออกญามนตรี ซึ่งเป็นผู้รับฉันทะแทนบรรดา
 ท่านผู้หญิง คุณหญิง ภรรยาข้าราชการทั้งปวง ซึ่งเฝ้าอยู่แถวข้าง
 ซ้ายนั้น ก็อ่านคำถวายไชยมงคลกราบบังคมทูล ก็มีข้อความต่อไปนี้.

ขอเดชะ ใต้ ฝ่าลของอุลัพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม.

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าบรรดา ภรรยาข้าราชการใหญ่น้อยทุก ๆ ชั้น
 ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายใต้
 ฝ่าลของอุลัพระบาท.

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีความขบถย่นคยงนิก ในการทใต้ ฝ่า
 ลของอุลัพระบาท ใต้ ทรงชนครองราชสมบัติและมีการราชาภิเศกกัน
 จึงได้พากันนำดอกไม้ธูปเทียนมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย โดยความ
 จิงรักภักดี ซึ่งรู้สึกถึงพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม
 อยู่เนืองนิจ ข้าพระพุทธเจ้าขอให้พระองค์ทรงพระเกษมสำราญในราช
 สมบัติและมีพระชนมายุยืนนาน เพื่อพระบารมีจะได้ปกเกล้าอารักขาให้

ข้าพระพุทธเจ้าได้ ได้รับความร่วมมือเป็นศุขต่อไป. ข้าพระพุทธเจ้าขอพระ
 ราชทานถวายความซื่อสัตย์ในใต ผ่าพระบาทยศล ขอให้ทรงพระเจริญ
 ยิ่ง ๆ เทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม.

ขอเดชะ.

สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ ทรงมีพระราชดำรัสตอบสั้น ๆ ดังต่อไปนี้.

(พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน)

คุณ พระบรมวงศานุวงศ์และเจ้าจอม ฝ่ายใน.

เรามีความพอใจยิ่งนักที่ท่านทั้งหลายได้ มาแสดง ความยินดีให้พร
 ในวันราชาภิเศกของเรา ทั้งนี้เราขอแสดงความขอบใจด้วยทุกคน.

เราหวังว่าท่านทั้งหลายควรตั้งใจปฏิบัติกรณียกิจตามหน้าที่ของตน
 เพื่อรักษาเกียรติยศเกียรติศักดิ์ โดยความจงรักภักดี เพื่อเป็นพยาน
 แห่งความสามัคคีและความซื่อสัตย์ ซึ่งได้ รู้สึกถึงบุญคุณของพระ
 มหากระษัตริย์ของตน อันมีความปราถนาดีต่อท่านอยู่เสมอ ขอ
 ท่านทั้งหลายจงมีความศุขศรีสวัสดิ์พพัฒน์มงคลเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปทั่วทุก
 คนเทอญ.

(พระราชดำรัสตอบ ท่านผู้หญิงภรรยาข้าราชการ)

คุณ ท่านผู้หญิงและภรรยาข้าราชการทั้งหลาย.

เรามีความขอบใจท่านเป็นอันมากในการที่ได้มาประชุมแสดง ความ
 ยินดีให้พรในวันราชาภิเศกของเรา เป็นที่พอใจเรายิ่งนัก.

เราหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะตั้งใจปฏิบัติกรณียกิจของตน โดยความ
จงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวของตัวโดยความซื่อสัตย์กตัญญู ขอท่านทั้ง
หลายจงมีความเจริญ อายุ วรรณะ ศุขะ พละ ทั้งทุกคนเทอญ.

ครั้นมีพระราชดำรัสตอบเสร็จแล้ว เสด็จขึ้น.

บ่ายวันนั้นจะไต่มีการพิธีเวียนเทียนสมโภช สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์
เจ้าพนักงานได้จัดการสำหรับพิธีคอยรับเสด็จโดยพร้อมสรรพ ครั้นถึง
เวลาบ่าย ๕ นาฬิกาหลังเที่ยง สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์ ทรงพระบัญชา
สำหรับวันศุกร์ เสด็จออกประทับบนอาสนะที่ประทับด้วยผ้าขาวกลางห้อง
พระโรง มีเจ้านายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายองค์ หลายนาย นั่ง
เฝ้าเป็นวงล้อมพระองค์ แล้วเจ้ากรมพราหมณ์พิธีเจ็ดเทียนติดบนแว่น ๗
แว่น แล้วจัดการเวียนเทียนสมโภช ๑๘ รอบ แล้วดับเทียนด้วยใบพลู
โยกควนไปถวายเฉพาะพระภักตร์สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวรรค์ให้เป็นศิริมงคล
เสร็จแล้วเสด็จลุกขึ้นไปประทับบนพระที่นั่งไทรน เจ้านายข้าราชการทุก
ชั้นเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทอยู่ตามตำแหน่งเป็นลำดับ จึงมีพระราชโอง
การมานพระบิณฑุรส์รสังฆนาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ปล่อยนักร
โทษออกจากคุกมขัง ตามขบวนชราชชอชงเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
นำทูลเกล้าถวายมานน เสร็จแล้วเสด็จขึ้น.

ในค่ำวันนั้นมิมโหรศพ โขน ลคร จุดดอกไม้ไฟ และมีฝูง
ประชาชนเข้ามาชมงานในพระราชวังตามเคย.

พิธีวันที่ ๒ วันเสาร์

ที่ ๒๘ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕

วอนนเป็นวันเสด็จเลียบพระนคร เพราะตามประเพณีอันมีมาแต่เดิม
นั้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จชนเสวยราชสมบัติแล้ว ต้องมีการเสด็จ
เลียบพระนคร เสนาบดีกระทรวงวังและเจ้านาททั้งปวง จึงได้จัดขบวน
แห่ในการเสด็จเลียบพระนคร คอยรับเสด็จหน้าพระบรมมหาราชวัง
ดังมีรายการต่อไปนี้.

ลำดับขบวนแห่

- (๑) คนถือธงไชยขนาดใหญ่มีรูปอัศวราชชลิษชายด้วยไหมทอง
๑ ธง.
- (๒) คนถือกลองฝรั่ง ๑ กลอง.
- (๓) คนถือธงรูปปราสาท ๒ ธง
- (๔) คนถือกลองฝรั่ง ๑ กลอง
- (๕) ทหารฝรั่งเศส ๑ หมู่ มีนายทหารกำกับ ๑ นาย
- (๖) คนถือกลองยาว ๑ กลอง
- (๗) ทหารฝรั่งเศส ๑ หมู่ มีนายทหารกำกับ ๑ นาย
- (๘) ทหารแม่นปืนเขมร ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๙) พิณพาทย์เขมร ๑ วง
- (๑๐) ทหารปืนใหญ่ ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๑๑) ทหารเขมร ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย

- (๑๒) คนตักกลองแขกอินเคีย ๑ กลอง
- (๑๓) ทหารเขมร ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๑๔) คนถือฉัตร ๓๐ คน มีหัวหน้ากำกับ ๑ นาย
- (๑๕) คนตักกลองแขกอินเคีย ๑ กลอง
- (๑๖) คนถือธงมังกร ๓๐ คน มีหัวหน้ากำกับ ๑ นาย
- (๑๗) ทหารมิลิเชียงสะเปญ ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย
- (ทหารสะเปญนี้ พระเจ้านโรทมนได้จ้างมาเป็นทหารแตรและรักษาวังมีมาตั้งแต่นั้นแล้ว)
- (๑๘) คนตักกลองแขกชะวา ๑ กลอง
- (๑๙) ทหารสะเปญ ๑ หมู่ มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๒๐) เพลงจีน ๑ วง มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๒๑) คนถือธงตะขาบ ๓๐ คน มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๒๒) ทหารม้า ๒๕ คน มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๒๓) ขุนนางแขกมลายู ๒๐ คน
- (๒๔) ทหารม้า ๒๕ คน
- (๒๕) คนถือดาบและโล่หี ๕๐ คน
- (๒๖) ขุนนางญวน ๑ หมู่
- (๒๗) กลองแขกมลายู ๑ วง
- (๒๘) หมู่ขุนนางญวน ๑ หมู่
- (๒๙) คนถือดาบและโล่หี ๕๐ คน
- (๓๐) ออกญาเทพอรชุน ขุนนางฝ่ายทหารเรือ ๒๖๑ นาย

- (๓๑) ชุมนางจีน ๑ หมู่
- (๓๒) ออกญา ราชวรันทร ชุมนางฝ่ายทหารบกขมา ๑ นาย
- (๓๓) คนถือหางนกยูง ๑ หมู่
- (๓๔) หมู่ชนนางผู้น้อยตามหัวเมืองตำแหน่งยกربัตร ๑ หมู่
- (๓๕) ตำรวจถือมคหวาย ๓๐ คน
- (๓๖) หมู่ชนนางตามหัวเมืองตำแหน่งแพ่งสภาตราการ ๑ หมู่
- (๓๗) คนตกลองชัย ๑ คน
- (๓๘) ชุมนางตามหัวเมืองตำแหน่งแพ่งสภาตราการ ๑ หมู่
- (๓๙) คนถือมคหวาย ๓๐ คน
- (๔๐) ชุมนางตามหัวเมืองตำแหน่งชั้นปลัดจังหวัด ๒ หมู่
- (๔๑) คนถือธงมังกร ๓๐ คน
- (๔๒) คนตีฆ้องไชย ๑ คน
- (๔๓) ชุมนางหัวเมืองตำแหน่งชั้นผู้ว่าราชการจังหวัด ๑ หมู่
- (๔๔) คนถือธงมังกร ๑ หมู่
- (๔๕) ตำรวจถือหอก ๕๐ คน
- (๔๖) คนถือจามร ๕ คน
- (๔๗) คนตกลองชนะทะลัดเตงชาติ ๑๐ คน
- (๔๘) คนตกลองชนะบดเงิน ๑๘ คน
- (๔๙) คนตกลองชนะบดทอง ๑๐ คน
- (๕๐) คนถือจามรขนาดสัง ๕ คน
- (๕๑) พรหมณตบณเทาวะว ๒๐ คน
- (๕๒) พรหมณเขาสังข ๕ คน
- (๕๓) หมู่คนตีฆ้องทก ๑ หมู่

- (๕๔) พระหมอนเฝ้าสังข ๔ คน
- (๕๕) หมูเฝ้าหรือเฝ้าแต่ ๒ หมู
- (๕๖) พระหมอนเฝ้าโหร ๒ คน
- (๕๗) คนถือพัดพัดตาล ๔ คน
- (๕๘) ขุนนางซึ่งสมมติเป็นเจ้ามาณะ ๒๐ คน
- (๕๙) คนถือพัดพัดตาล ๕ คน
- (๖๐) เจ้าราชวงศ์และราชินิกุล ๒๐ คน
- (๖๑) หมูขุนนางซึ่งถือคักคินา ๙๐๐๐ ขีมา ๒ หมู
- (๖๒) คนถืออกรูมชมพูสาย (ฉัตรเป็นชั้น ๆ) ๔ คน
- (๖๓) ออกญาหมานตรี เจ้ากรมกรมท่าขวาขีมา ๑
- (๖๔) ออกญาอรรคมหาเสนา เสนายติกระทรวงมหาศไทย
อรรคมหาเสนายติ ขีเสลียง ๑
- (๖๕) ออกญามหาเทพ เจ้ากรมกรมท่าซ้ายขีมา ๑
- (๖๖) ออกญาอมราช เสนายติกระทรวงยุติธรรม และกระทรวง
คักษาธิการ ขีเสลียง ๑
- (๖๗) คนถือขึงตวัน อยู่ข้างขวาพระเสลียง ๑ คน
- (๖๘) พระเสลียง
- (๖๙) รถพระที่นั่ง
- (๗๐) เจ้าพนักงานพระคลัง ถือขันทองคำ ซึ่งบรรจุดอก
(พิกุล) เงิน (พิกุล) ทอง สำหรับถวายให้ทรงไปรยพระราชทาน
ให้แก่ประชาชนทั่วไป ๑ คน

(๗๑) คนถือพระกลดอยู่ข้างซ้ายขวา พระเสลี่ยงและรถพระที่นั่ง ๒ คน.

(๗๒) ออกญาวัง เสนาบดีกระทรวงวัง กระทรวงคลัง และกรมศิลปากร ขเสลี่ยงเป็นคู่เคียงข้างแถวซ้าย ๓.

(๗๓) ออกญากระลาโหม เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ กระทรวงพานิชการ และกระทรวงเกษตรราธิการ ขเสลี่ยงเป็นคู่เคียงข้างแถวขวา ๓.

(๗๔) คนถือบังทวน ๓ คน

(๗๕) ออกญา จักร เสนาบดีกระทรวงทหารบก และกระทรวงโยธาธิการ ขเสลี่ยง ๓.

(๗๖) หม่อมเจ้าพนักงานเชิญเครื่องต้น ๒ หม่อม

(๗๗) คนถือธงนกอินทรี ๓๐ คน

(๗๘) เจ้านายทรงพระเสลี่ยงและทรงม้าที่นั่ง ๒ หม่อม

(๗๙) หม่อมชนนางผู้ใหญ่ซึ่งถือคักคินา ๓๐,๐๐๐ ขเสลี่ยง ๒ หม่อม

(๘๐) มหาดเล็กเชิญเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ๒ หม่อม

(๘๑) คนถือธงนกอินทรี ๓๐ คน

(๘๒) ข้างแต่งเครื่องรบ ๒ เชือก

(๘๓) ตำรวจถือมดหวาย ๑๕ คน

(๘๔) หม่อมมหาดเล็กเชิญพระแสงต้นต่าง ๆ ๑ หม่อม

(๘๕) ตำรวจถือมดหวาย ๑๕ คน

(๘๖) หม่อมมหาดเล็กเชิญพระแสงต้นต่าง ๆ ๑ หม่อม 01/2564

- (๘๗) ช่างแต่งเครื่องรบ ๒ เชือก
- (๘๘) ช่างแต่งเครื่องรบเป็นช่างนำ ๔ เชือก
- (๘๙) ช่างแต่งเครื่องเป็นช่างพระที่นั่ง ๑ เชือก
- (๙๐) ช่างแต่งเครื่องเป็นช่างนำ ๔ เชือก
- (๙๑) คนถือไม้พลอง ๕๐ คน มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๙๒) ช่างแต่งเครื่องมีสับประคัมประคัมฐานพระพุทธรูป ๑ เชือก
มีคนกำกับ ๑ นาย.
- (๙๓) คนถือไม้พลอง ๕๐ คน มีนายกำกับ ๑ นาย
- (๙๔) ช่างผูกแต่งเครื่อง ๓ เชือก กับช่างแต่งเครื่องไชยชนะ
๑ เชือก.
- (๙๕) หมู่ตำรวจ (พวกกรมวังหลวง) ๒ หมู่
- (๙๖) ช่างแต่งเครื่องมีสับประคัมสำหรับเป็นช่างพระที่นั่งทรง ๑
เชือก
- (๙๗) ช่างแต่งเครื่องมีสับประคัมสำหรับเป็นช่างพระที่นั่งรอง ๑
เชือก
- (๙๘) หมู่พวกกรมวัง ๑ หมู่
- (๙๙) ม้าแต่งเครื่องเป็นม้าพระที่นั่งทรง ๑ ม้า
- (๑๐๐) ม้าแต่งเครื่องเป็นม้าพระที่นั่งรอง ๑ ม้า

พระศรีสหเทพ เป็นเจ้าพนักงานผู้กำกับม้าพระที่นั่ง.

เมื่อได้จัดทำด้วยขบวนเสร็จแล้ว ครั้นเวลา ๗ นาฬิกา ก่อนเที่ยง
สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ ไต่เสด็จออกจากพระทวารพระราชวัง ทรง

เครื่องแต่งพระองค์สำหรับวันเสาร์ ทรงพระมหามงกุฏ เสด็จขึ้น
 ประทับบนพระเสลี่ยง มีเจ้าพนักงานกันพระกลด และถือเครื่องสูง
 ขยับข้างเคียงพระเสลี่ยง ครั้นได้ฤกษ์ขึ้นใหญ่ก็ยกถวายค่านับ ๒๓ นึก
 ฆ้องกลองมโหรีทัก แตรสังข์ ดนตรี ขนภาคพิทสำเนียงก๊กของ
 เอ๊กเร็กห้วนไหว ในทันใดนั้น ขบวนก็เคลื่อนออกเดินจากที่ สมเด็จพระ
 พระเจ้าศรีสวัสดิ์ ก็ทรงเริ่มไปรยตอกพิกลเงิน พิกลทองไปตามทาง
 ขบวนได้เดินไปตามถนนหน้าพระราชวัง จนถึงสะพานตาแก้ว แล้วเลี้ยว
 มาข้างใต้ เดินเลียบตามถนนริมคลองซุดผ่านไปยังหน้าสถาน มาแต่
 นันเต จนถึงสะพานข้ามถนนตาแก้วและถนนโรงเรียน เนติศ แล้วขบวน
 เดินเลี้ยวมาตามทางถนน ขลุเลอวารต ดคา—เคอ—ลาเคอ (ถนนขลุ
 เลอวารตคนเป็นถนนที่ผ่านหน้าหลังพระราชวังไม่ไกลนัก) และขบวนได้
 เดินต่อมาจนถึงสะพานนาคา ที่เชิงสะพานนาคานมพลับพลายก ประค้ำ
 ควบเพองคอกไม้ สำหรับเป็นที่พักให้พราหมณ์กระทำพิธีถวายน้ำ
 พระมนต์ ท่านเรชคองต์ ผู้สำเร็จราชการประเทศเขมร ก็ได้มาอยู่ที่
 พลับพลานันควอย ครั้นเสลี่ยงพระที่นั่งได้มาถึงหน้าพลับพลาน ขบวน
 ก็หยุด จึงออกญาอัสพจนนธิยติ เจ้ากรมพราหมณ์พิธี ได้ลงจาก
 พลับปลาไปกราบถวายบังคม แต่สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์ แล้วถวายน้ำ
 พระมนต์ ให้ทรงชำระพระภักตร์เสร็จแล้ว ได้เสด็จออกจากพระที่นั่ง
 เสลี่ยงขึ้นทรงรถพระที่นั่งสำหรับกระษัตริย์ประทับบนขลุลงก ๓ ชั้น มี
 เครื่องประค้ำอย่างงดงาม มีหลังคา ๕ ยอด เรียกว่า พระมหาชฎา

เข็ญจากฎ รถพระที่นั่งนเทียมด้วยม้า ๖ ม้า ประดับด้วยเครื่องหนึ่ง
 เลี่ยมทองอย่างดี ซึ่งส่งมาจากประเทศฝรั่งเศส มีสารถึ ๒ นาย
 สวมหมวกแฮลเมตร ถอบงเหียนมาข้างละคน นอกจากนกมเครื่อง
 สงและแวกล้อมไปด้วยเสนาข้าราชการ ครั้นได้เวลาก็มีเสียงดนตรี
 พิณพาทย์ระนาดฆ้องและแตรสังข์มโหระทึกบรรเลงขึ้น ขบวนก็เคลื่อน
 ค่อย ๆ เดินออกไป.

ขบวนได้เดินผ่านสะพานนาคาไปตามถนนท่าน้ำ ซอเวรเนอวิล
 ไปจนถึงห้างขายน้ำมันกาศ แล้วเลี้ยวไปข้างเหนือ เดินไปจนถึงเชิง
 สพานหมู่บ้านกาศโกลิก ครั้นถึงสพาน ขบวนนำพลับพลา ซึ่ง
 พราหมณ์ได้ทำพิธีค้อยทำอยู่แล้ว และท่านเรชคองต์ ผู้สำเร็จราชการ
 ประเทศเขมร ก็ได้มาอยู่หน้าด้วย ครั้นรถพระที่นั่งมาถึงตรงนำ
 พลับพลา ออกญาอัสพตมณ ธิชคิ เจ้ากรมพราหมณ์พิธี ก็นำนำพระ
 มนต์มาทลเกล้าถวายให้ทรงชำระพระภักตร์ ดังเช่นคราวก่อน และได้
 ทรงหลังนำพระมนต์นั้น รถขบวนแผ่นดินด้วยนิกหน้อย เพื่อดวายแก่
 นางพระธรรณีเจ้าให้เป็นทิพย์พยานในการที่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
 ครอบครองอาณาจักรกรุงกัมพูชาธิษคินันด้วย ครั้นเสร็จแล้วได้เสด็จลง
 จากรถพระที่นั่งเปลี่ยนพระมหามงกุฎเป็นพระมหามาลา ซึ่งมีขอบใหญ่
 (พระมหามาลาเส้าสเทิน) แล้วเสด็จขึ้นทรงม้าพระที่นั่ง เพลงดนตรี
 บรรเลงตามเคย ขบวนได้เดินกลับมาตามถนนท่าน้ำ ผ่านสสานท
 สำหรับฝังศพชาวยุโรป ผ่านวัดและผ่านโรงพยาบาล เมอขบวนมา
 ถึงนาศถานททการของเรชคองต์ก็หยุด สมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ

เสด็จลงมาประทับเสด็จเข้าไปในสถานที่ทำการซึ่งผู้สำเร็จราชการ
 ประเทศอินโดจีน และ เรชคองต์ ผู้สำเร็จราชการประเทศเขมรได้คอย
 รัยเสด็จณะสถานทนน เมื่อเสด็จออกจากสถานที่ทำการ เรชคองต์
 กลับมายังชบวนแห่แล้ว เจ้ากรมพราหมณ์ พัดไคถวายน้ำพระมนต์
 ให้ทรงชำระพระภักตร์อีกครั้งหนึ่ง และไคทรงหลั่งน้ำพระมนต์รด
 หน้อยลงสัพพพระธรรณด้วย เจ้าพนักงานได้นำพระมาลาใหม่มาให้
 ทรงเปลี่ยนพระมาลาที่ทรงมานั้น พระมาลาที่ทรงใหม่นี้ เรียกว่า
 พระมาลาทรงประพาศ แล้วเสด็จขึ้นทรงช้างประทับนั่ง สูง ๓ เมตร ๕๐
 ประคบบัวเครื่องทอง ทรงประทับบนบัลลังก์สลับประคบบัว ซึ่งสลัก
 ลวดลายขัตทองอนงามวิจิตร มีความสูงข้างถอยขอแต่งตัวตามแบบขยับข้าง
 พระที่นั่ง และแวงคลุมไปด้วยราชบริพารซ้ายขวา ครั้นได้เวลาชบวน
 ก็ออกเดินกลับคืนไปยังพระราชวัง ตั้งแต่ออกชบวนเดินไปจนเวลากลับ
 มาถึงเป็นเวลาราว ๒ ชั่วโมง ครั้นถึงประตูพระราชวัง ยืนใหญ่ก็ยิงถวาย
 คำนับอีก ๒๑ นัด ท่านผู้สำเร็จราชการประเทศอินโดจีน และ เรชคองต์
 ผู้สำเร็จราชการประเทศเขมร ไคมาคอยรัยเสด็จและแสดงความยินดี
 ถวายพระพรไชยณะทนนด้วย ท่านเรชคองต์ ผู้สำเร็จราชการประเทศ
 เขมร เป็นผู้รัยเสด็จลงมาข้างพระที่นั่ง สวมเศ็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์
 ไคมีพระคำรัสแสดงความขอบพระทัยต่อท่านผู้สำเร็จราชการทั้ง ๒ ซึ่งได้
 มีใจช่วยเหลือเพื่อกิจการพิธราชาภิเศกของพระองค์ไคบรรลุถึงผลสำเร็จไป
 ด้วยความเรียบร้อยดีแล้วแล้วเสด็จเข้าไปในพระราชวัง เรชคองต์
 ผู้สำเร็จราชการ ไคส่งเสด็จไปจนถึงท้องพระโรง แล้วจึงทูลลากลับ.

สมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ได้ทรงกระทำการเคารพต่อพระเทวรูป
เสร็จแล้ว เสด็จเข้าข้างใน.

งานสุดท้ายในวันนั้น ได้มีการเลี้ยงอาหารคาวะทพกเทศของ
ผู้สำเร็จราชการประเทศเขมร ผู้ทรมานเชลยในการเลี้ยงนั้น ๔๕ คน ครั้นถึง
เวลาสมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ได้เสด็จไปประทับโต๊ะเสวยในการเลี้ยง
นทวย ทรงแต่งพระองค์ปรกติสำหรับวันเสาร์ คือทรงพระภูษาดำ
ฉลองพระองค์ขาว เมื่อเสร็จการเลี้ยงและแสดงความยินดีต่อกันแล้ว
ได้เสด็จกลับคืนสู่พระราชวัง.

งานพิธีราชาภิเษกของสมเด็จพระเจ้าคริสตีสวสดี ภายตริยประเทศ
เขมร เป็นเสร็จสิ้นแต่เพียงน.

ตำนานหอสมุด